

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO SPRÁVNÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

KATEŘINA JAHNOVÁ

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

SEPA – Jednotná oblast pro platby v Eurech

Kateřina Jahnová

Bakalářská práce

2009

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 18. 04. 2009

Kateřina Jahnová

ANOTACE

Práce je věnována programu SEPA – zavádění jednotného platebního prostoru a přípravu na platby v Eurech. V této práci budeme hodnotit dosavadní vývoj přípravy ČR na přijetí Eura. Porovnání naší situaci v bankovních sektorech se zahraničím. Podrobněji zde budeme rozebírat národní plán zavedení eura v České republice a jeho důsledky pro bankovní systém.

KLÍČOVÁ SLOVA

euro, bankovní systémy, SEPA, swift, clearing

TITLE

Single Euro Payment Area

ANNOTATION

This baccalaureate work is dedicated to program called SEPA – Single euro payment area. Lead up for payments in Euros. In this baccalaureate work I will be appraise actual progress of preparation on Euro adoption in the Czech Republic. Compare our situations in bank sectors with foreign countries. In this project I will be enlarge national plan for imposition Euro currency in Czech Republic and ask what is going to mean for bank system in this country.

KEYWORDS

Euros, bank systems, SEPA, SWIFT, clearing

OBSAH:

ÚVOD – CÍL PRÁCE	6
1 HISTORIE A VÝVOJ PLATEBNÍHO STYKU V ČR	7
2 CLEARING V ČR A MEZINÁRODNÍ CLEARING	10
2.1 VÝZNAM CLEARINGOVÉHO PLATEBNÍHO SYSTÉMU	11
2.2 CLEARINGOVÝ PLATEBNÍ SYSTÉM V ČR - CERTIS	13
2.3 PLATEBNÍ SYSTÉMY V EVROPĚ	16
2.3.1 <i>Platební systém TARGET</i>	16
2.3.2 <i>TARGET 2</i>	17
2.3.3 <i>Další systémy</i>	18
3 SWIFT A SEPA	19
3.1 SWIFT	19
3.1.1 <i>IBAN (International Bank Account Number)</i>	20
3.1.2 <i>BIC – Bank Identifier Codes</i>	21
3.2 SEPA	22
3.2.1 <i>Cíle SEPA</i>	23
3.2.2 <i>Prvky SEPA</i>	23
3.2.3 <i>Subjekty SEPA</i>	24
3.2.4 <i>Složky SEPA</i>	24
4 INICIATIVY KE ZDOKONALENÍ BANKOVNÍHO PLATEBNÍHO SYSTÉMU	26
4.1 JEDNORÁZOVÉ ZAVEDENÍ EURA	26
4.2 HARMONOGRAM ZAVEDENÍ EURA V ČR	28
4.3 ZÁKLADNÍ ÚKOLY PŘÍPRAV NA EURO V JEDNOTLIVÝCH SEKTORECH	28
5 PREDIKCE BUDOUCÍHO VÝVOJE STANDARTU PLATEBNÍHO STYKU	31
5.1 PŘÍMÉ INKASO SDD (SEPA DIRECT DEBIT)	31
5.2 PLATEBNÍ KARTY SCF (SEPA CARD FRAMEWORK)	32
5.3 BEZHOTOVOSTNÍ ČIPY	34
ZÁVĚR	36
OBRÁZEK 1: TOK FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ S VYUŽITÍM NOSTRO-ÚČTŮ	10
OBRÁZEK 2: PRINCIP ZÚČTOVÁNÍ PROSTŘEDNICTVÍM KORESPONDENTSKÝCH BANK	11
OBRÁZEK 3: PRINCIP MEZIBANKOVNÍHO PLATEBNÍHO STYKU PROSTŘEDNICTVÍM ZÚČTOVACÍCH CENTER	12
OBRÁZEK 4: PRŮBĚH MEZIBANKOVNÍHO PŘEVODU PENĚŽNÍCH PROSTŘEDKŮ	15
OBRÁZEK 5: PRŮBĚH PLATBY PŘES TARGET	17
OBRÁZEK 6: PRŮBĚH PLATBY PŘES TARGET2	18
OBRÁZEK 7: HARMONOGRAM ZAVEDENÍ EURA	27
TABULKA 1: FORMÁT MEZINÁRODNÍHO ČÍSLA ÚČTU	20
TABULKA 2: PŘÍKLAD PÍSEMNÉ FORMY IBAN	21
TABULKA 3: PŘÍKLAD BIC KÓDU BANK V ČR	22

Úvod – cíl práce

Tématem této bakalářské práce je Jednotný prostor pro platby v eurech - SEPA (Single Euro Payment Area). V současné době je toto téma z hlediska bankovního systému velmi aktuální. Je neustále rozvíjeným se projektem, jehož konečná forma bude teprve vytvořena. Jedná se o jeden z nejdůležitějších prostředků pro plnou finanční integraci Evropy.

V souvislosti s rozvojem podnikání a zahraničního obchodu došlo k značnému nárůstu finančních operací a k zvyšování požadavků na kvalitu poskytovaných služeb. Vzniká tak potřeba vytvořit integrovaný trh služeb platebního styku, kde budou veškeré platby v eurech v celé euro-zóně považovány za tuzemské a stávající rozdělení na vnitrostátní a přes-hraniční zcela zanikne.

Vybudování jednotného platebního eurového prostoru je pokládáno za největší projekt platebního styku, který byl kdy v rámci Evropy uskutečněn. SEPA tak rozumíme posílení evropské integrace a vytvoření konkurenceschopného, moderního trhu bezhotovostních platebních služeb, který přinese klientům kvalitnější a současně levnější bankovní služby.

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat současný stav mezibankovního platebního systému, analyzovat iniciativy vedoucí ke zlepšení systému a predikovat jeho možný budoucí vývoj a dopady na ČR.

Ke splnění hlavního cíle je nejprve nutné splnit následující parciální cíle:

- charakterizovat historii a vývoj platebního styku v ČR,
- charakterizovat clearing v rámci ČR a mezinárodní clearing a systémy pro jejich fungování, definovat SWIFT a SEPA.

1 Historie a vývoj platebního styku v ČR

Platební styk je zprostředkovatelem plateb mezi dvěma subjekty. Platební styk je prováděn prostřednictvím platebních produktů. Pro samotné banky je platební styk jednak zdrojem přímých a nepřímých výnosů, jednak rychlost a přesnost jeho provádění představuje velmi důležitý prvek konkurenční schopnosti každé banky. Zároveň informace vyplývající z platebního styku klientů banky využívají při posuzování jejich bonity.¹

Hotovostní platební styk je charakterizován jako všechny hotovostní platby, které jsou uskutečňovány bankami, jinými právníckými či fyzickými osobami jak pro svou potřebu, tak pro potřebu klientů. Je zabezpečován hotovostními formami peněz - bankovkami a mincemi.

V okamžiku, kdy se objevují první peníze, naturální směna začíná být vytlačována směnou peněžní. První doložené peníze na území českého státu byly stříbrné denáry, které od r. 955 n. l. razili Přemyslovci a Slavníkovci. Používání peněz v podobě mincí z drahých kovů výrazně zjednodušily směnu a snížily transakční náklady.

V roce 1762 se v našich zemích objevily první státovky, z pověření vlády je emitovala Wiener Stadt Banco. Ke stažení posledních státovek u nás, modrých tříkorun a zelených pětikorun, došlo v 1. polovině 70. let 20. století. Státovky jsou papírové peníze emitované panovníkem nebo vládou nejčastěji za účelem financování schodku ve státním rozpočtu. Vznik druhé základní formy papírových peněz bankovek je spojen v zásadě až s rozvojem kapitalismu volné soutěže.

Důsledkem toho, že prodej zboží časově předcházel jeho zaplacení, začaly se objevovat první směnky. Mnozí kupující neměli dočasně na zaplacení zboží a tak začali vystavovat obchodní směnky. Směnky jsou doklady o závazku uhradit převzaté zboží v budoucím stanoveném termínu. Směnkami mohli jejich majitelé při splnění určitých podmínek zaplatit i jiným subjektům. Později docházelo k žádosti majitelů směnek o odkup bankami.

Prvním způsobem emitování hotovostních bankovek byl eskont obchodních směnek. Nákupem obchodních směnek, hovoříme o směnečném obchodním krytí klasických bankovek. Nákupem zlata popřípadě dalších drahých kovů hovoříme o kovovém resp. zlatém krytí klasických bankovek.

Klasické bankovky jsou papírové peníze, které představují závazky emitujících bank plně kryté nakoupenými obchodními směnkami nebo zlatem, s povinností emitenta na požádání odkoupit zlato zpět. Docházelo i k emisi nekrytých bankovek, což způsobilo to, že banky krachovaly. Pravděpodobnost těchto důsledků později rostla v souvislosti s tím, že banky začaly ne zcela v souladu s příslušnou zákonnou úpravou emitovat vlastní bankovky nad rámec plného kovového a obchodního krytí především poskytování úvěru. Kvalita krytí bankovek emitovaných úvěry tak závisela především na návratnosti těchto úvěru.

Bankovky se začaly lišit nestejnou kupní silou v závislosti na kvalitě aktiv a důvěryhodnosti emitentů. Mezi bankovkami tak vznikaly tzv. pohyblivé směnné kurzy. Klasické bankovky v době svého vzniku a jistou dobu po něm obíhaly souběžně s mincemi z drahých kovů a státovkami, přes uvedené problémy začaly později v oběhu dominovat.

Postupem času dochází kromě omezování povinnosti krytí k centralizaci emise bankovek. Dokončením tohoto procesu, tzn. svěřením monopolu na emisi bankovek jedinému subjektu obvykle centrální bance, klasické bankovky zanikají, a naopak vznikají současné hotovostní peníze.

Hotovostní peníze nemají stanovené žádné zákonné limity či povinné krytí a o jejich množství v zásadě rozhodují pouze centrální banky v rámci měnové politiky.

Při bezhotovostním platebním styku dochází k převodu prostředků mezi účty plátce a příjemce. Banky provádějí platby na základě příkazu svých klientů, předávaných formou písemného dokladu (tiskopis, příkaz k úhradě, šek).

Na přelomu 19. a 20. století se začínají objevovat první bezhotovostní peníze. Vznik je spojen s ukládáním peněžních prostředků, nejčastěji bankovek na vkladové účty do bank. V tomto okamžiku se hotovostní peníze přeměňují na zápis na účtě, tedy v bezhotovostní peníze. Subjekty mohou takto uložené peníze použít jako peněžní úspory (s cílem získat z nich výnos jako prostředky, které lze použít k úhradě svých závazků vůči jiným subjektům).

Vývoj v oblasti bezhotovostního platebního styku se stále zrychluje s rozvojem telekomunikací. Charakter bezhotovostních peněz plní všechny funkce jako hotovostní peníze. Subjekty mohou hradit své závazky pomocí převodu na běžných účtech.

¹ RENDULOVÁ, E. *Banky a platební styk*. Brno: Computer Press, 2004, s. 288

Emitenty bezhotovostních peněz jsou vedle centrální banky i další banky, které poskytují bezhotovostní úvěry formou zápisu na běžné účty především elektronických peněz. Elektronické peníze se rozšířily v podobě plastických platebních karet s magnetickým záznamem údajů. Lze s nimi platit vložením do speciálního čtecího zařízení instalovaného v obchodech spojených s bankovními systémy.

Plastikové platební karty (čipové karty, smart karty) mají podobu debetních, kreditních a kombinovaně debetně-kreditních karet. Některé z těchto karet nabývají podoby elektronických peněženek, které lze naplnit pomocí banky, bankomatu nebo prostřednictvím telefonního čísla přímo z domova. Karty jsou účtovány buď centrálně nebo přes více bank. Některé karty lze použít na více měn některé jen na jednu měnu.

Další podobou elektronických peněženek je tzv. home banking „domácí bankovníctví“, kdy majitel účtu může prostřednictvím terminálu nebo telefonu provádět některé peněžní transakce. Obdobou je firm banking využívá se pro podnikatelský sektor.

Automatizace bankovních operací (ABO) byla páteří mezibankovního platebního styku od 1. července 1980. Tento systém založený na počítačovém zpracování veškerých plateb prostřednictvím počítačového systému tehdejší státní banky Československé. Byl ovšem koncipován pro jednostupňovou bankovní soustavu a když po roce 1990 začaly vznikat nové samostatné banky, nebyl systém ABO z toho vyplývající nároky schopen zabezpečit. Současný mezibankovní platební systém u nás vznikl v průběhu roku 1991 a do života byl uveden od 9. března 1992, kdy byl spuštěn ostrý provoz zúčtovacího centra v centrální bance.

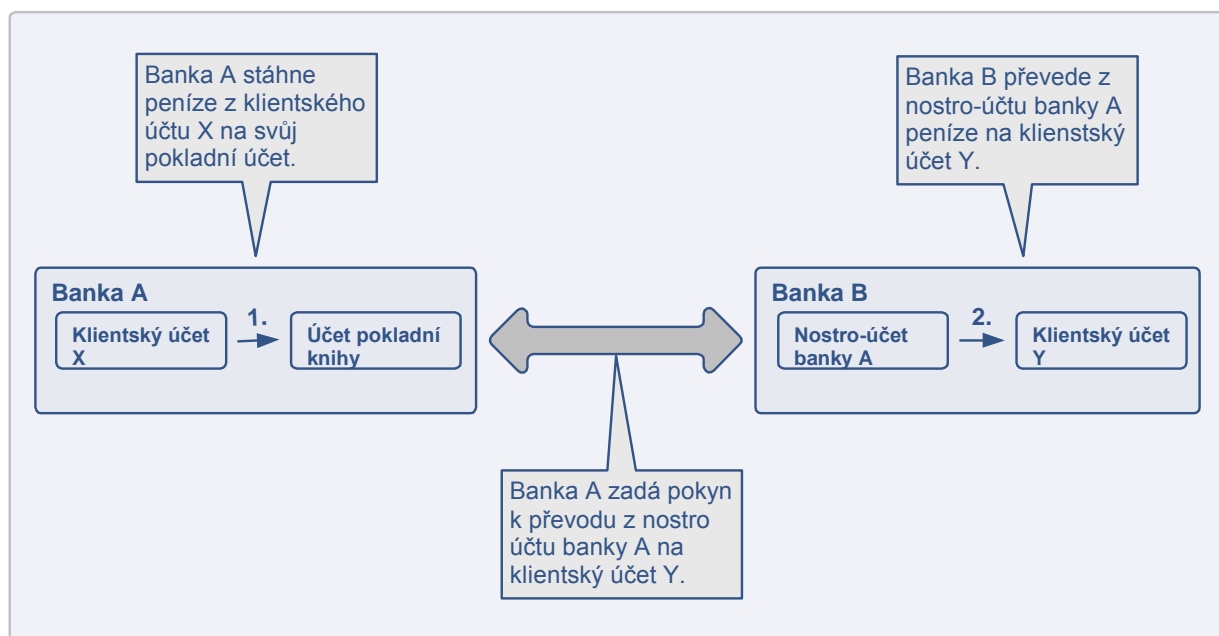
V roce 2001 schválila Evropská komise (EK) nařízení č. 2560/2001, které vážným způsobem začalo regulovat chování bank v oblasti platebního styku a jejich cenové politiky. Banky vyhlásily, že by tuto iniciativu chtěly převzít a postupovat v souladu s EK, ale samoregulací. V březnu 2002 se proto sešli zástupci 42 evropských bank a vytvořili orgán s názvem Evropská platební rada. Tyto banky si daly za cíl vytvoření Jednotného eurového platebního prostoru.

2 Clearing v ČR a mezinárodní clearing

Platebním stykem rozumíme služby, jimiž banky provádějí peněžní úhrady, obstarávají inkasa, přijímají vklady, provádějí výplaty a jiné. Platební styk je pro banky zdrojem přímých i nepřímých výnosů. Na základě informací vyplývajících z platebního styku měří banky mezi sebou svou bonitu. Mezibankovní platební styk lze realizovat formou nostro-účtu, korespondentských účtu a clearingem.

Nostro-účet znamená, že každá banka má svůj účet u každé banky, na tomto účtu má své peníze, které používá k zúčtování. Hlavní nevýhodou tohoto systému je, že existuje velký počet bankovních spojení, jejichž důsledkem vznikají problémy s krytím.

Krok 1 zobrazuje převod finančního obnosu z klientského účtu X na účet pokladní knihy. Účet pokladní knihy dá pokyn bance B k převodu této částky z nostro-účtu banky A na klientský účet Y. V tomto kroku musí dojít k potvrzení převodu určité částky z tohoto účtu. Krok 2 zobrazuje převod této částky na klientský účet banky Y viz. Obrázek 1.

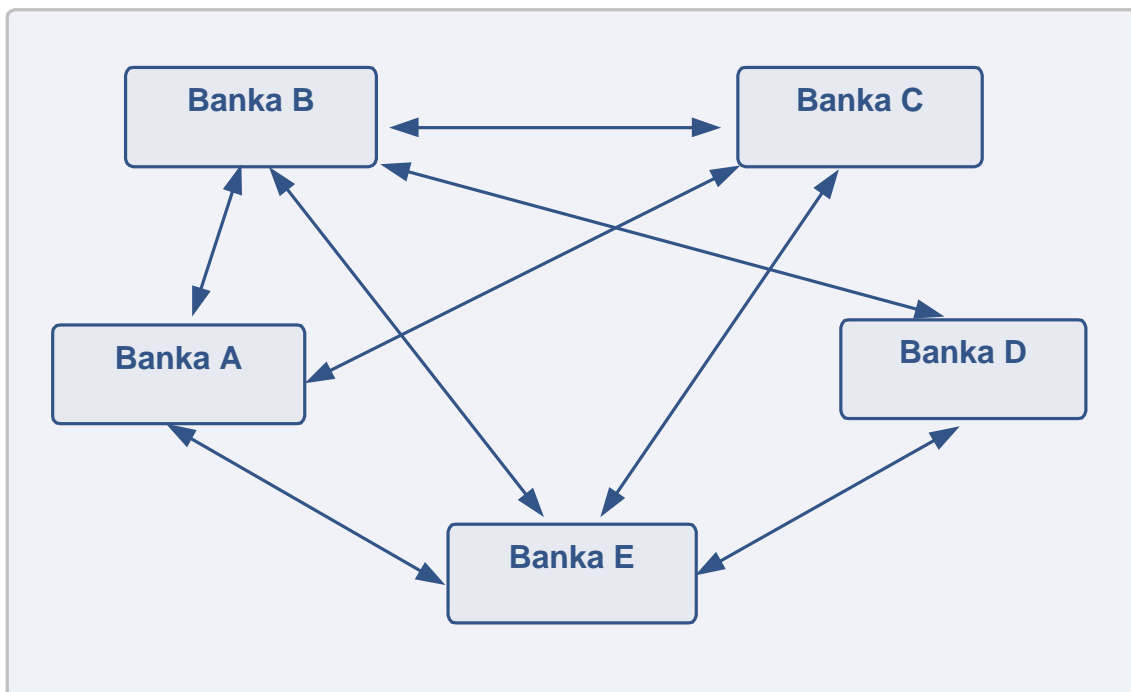

Obrázek 1: Tok finančních prostředků s využitím nostro-účtů

Pramen: Vlastní zpracování

Všechny malé banky mají svůj nostro-účet u tzv. korespondentské banky. Tyto banky vedou jedna pro druhou účty, jejichž prostřednictvím se provádí platební styk. V případě, že banky, které mezi sebou uskutečňují platby nemají stejné korespondentské banky, platební styk se

potom provádí přes účty několika korespondenstkých bank. V takovýchto případech dochází k prodloužení zúčtovací doby. Tento systém se používá především u mezinárodního platebního systému viz. Obrázek 2

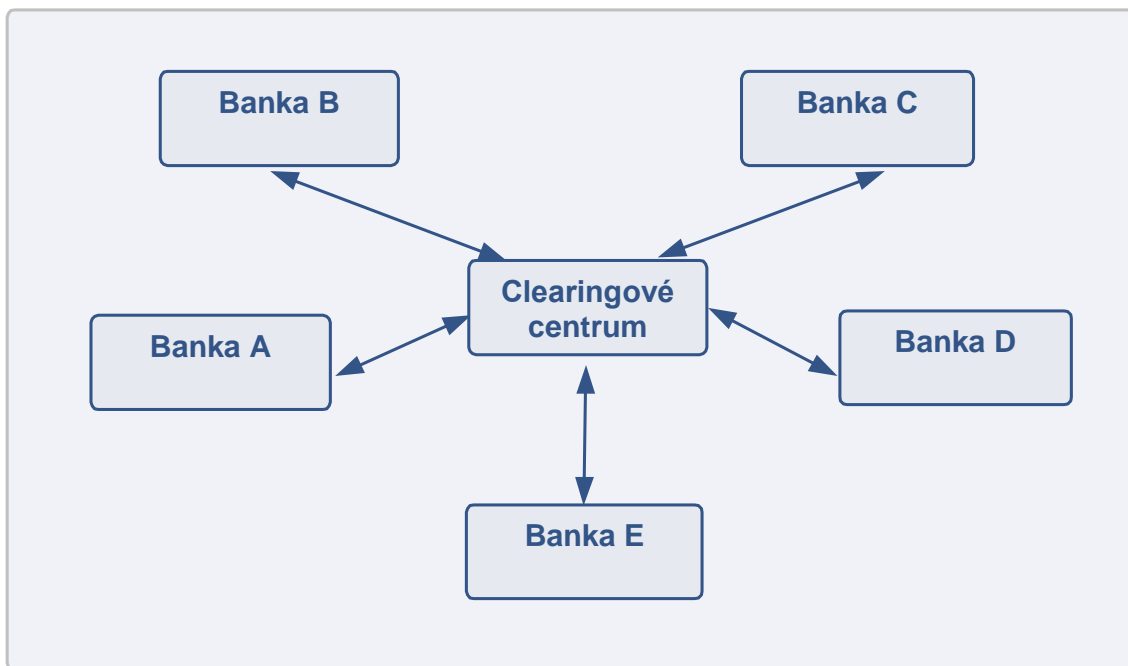

Obrázek 2: Princip zúčtování prostřednictvím korespondenstkých bank

Pramen: DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde, 2005, s. 291

2.1 Význam clearingového platebního systému

Jde o nejvyspělejší formu mezibankovního platebního systému založeného na zúčtování plateb prostřednictvím zúčtovací banky. V současné době organizují clearingové služby především centrální banky. Spočívá v tom, že všechny banky mají otevřen svůj nostro účet v zúčtovacím centru, přes který provádějí platby se všemi napojenými bankami. Znamená to, že veškeré převody mezi bankami neprovádějí banky přímo navzájem mezi sebou viz. Obrázek 3.

Obrázek 3: Princip mezibankovního platebního styku prostřednictvím zúčtovacích center

Pramen: DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde, 2005, s. 292

Takové propojení bank prostřednictvím zúčtovací banky se využívá zejména na národní úrovni k provádění tuzemského platebního styku, ať již pro všechny banky nebo pouze pro určitý segment bankovního systému. První taková instituce vznikla v roce 1775 v Londýně. Tyto systémy se začínají rozvíjet i na mezinárodní úrovni. V Evropě v tomto směru bylo významným akcelerátorem zvyšujícího se významu mezibankovních platebních systémů i v rámci mezinárodního platebního styku zavedení jednotné měny a harmonizace legislativních úprav v oblasti platebního styku.²

V clearingových centrech jsou využívány dvě možné strategie zúčtování netto a brutto.

- Systémy netto (net settlement) spočívají v tom, že zúčtovací banka provádí mezi bankami vzájemné zúčtování (netting) veškerých plateb provedených za určité období. Výsledkem je pro každou banku rozdíl sumy plateb, který může být buď kladný nebo záporný. V případě kladného salda se zůstatek dané banky na účtu u zúčtovací banky zvyšuje, o záporné saldo je naproti tomu snížen zůstatek na tomto účtu.
- U systému brutto (gross settlement) musí být každá platba v době zúčtování kryta dostatečným objemem prostředků. Pokud na účtu není dostatečný zůstatek, transakce se zařadí do čekací „fronty“. V této frontě pak čeká tak dlouho, dokud na daný účet nepřitečou dostatečné finanční prostředky. Podle toho, jak často probíhá zúčtování, lze systémy brutto

rozdělit na dávkový a průběžný systém. U dávkového systému probíhá zúčtování v přesně stanovených termínech během dne. Průběžný systém zúčtuje každou platbu průběžně.

2.2 Clearingový platební systém v ČR - CERTIS

V rámci zúčtovacího centra SBČS v bývalém Československu byl systém CERTIS uveden do provozu 8. března 1992. Po rozdělení Československa počátkem roku 1993 bylo na Slovensku vytvořeno nové zúčtovací centrum, zatímco bývalé federální zúčtovací centrum zůstalo v ČNB.³

Začátkem roku 1999 byl uveden do provozu nový informační systém (CERTIS –IS). Tento informační systém poskytuje účastníkům informace o všech důležitých parametrech zpracování, včetně běžných zůstatků na účtech mezibankovního platebního styku, jednotlivých transakcích, platbách, které jsou seřazeny ve frontách příkazů.

V roce 2001 byly uvedeny do provozu další dva subsystémy. **Systém přenosu zpráv CERTIS SPZ**, který zajišťuje automatizované předávání dat. Pracuje na principu elektronické pošty a využívá privátní linky mezi bankami a zúčtovacím centrem. Druhým systémem je systém zabezpečení dat CERTIS SDZ, který umožňuje automatické předávání dat ve formě digitální podepsané a zašifrované zprávy.

CERTIS (Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement System) je mezibankovním platebním systémem v České republice, který zpracovává mezibankovní platby v českých korunách, jehož provozovatelem je Česká národní banka.

Princip fungování systému CERTIS probíhá tak, že banky předají zúčtovacímu centru České národní banky v průběhu dne data v elektronické podobě podle závazných pravidel ČNB. Data jsou předávána pomocí komunikační sítě. Kontrolní programy ověří kvalitativní požadavky, CERTIS přijme platební příkazy a potom je zahájeno vypořádání. Kontroluje se, zda je každá položka dostatečně krytá viz. Obrázek 4.

ČNB dbá na to, aby banky včas předávaly data a tím zabránila zahlcení systému. Propustnost systému je cca 1 500 000 transakcí za hodinu.

Proto je současný poplatek za zpracování jedné položky stanovený na začátku účetního dne velmi nízký (Kč 0,15). Naopak na konci účetního dne, kdy jsou předpokládány pouze

² DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 287

³ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *CERTIS – Systém mezibankovního platebního styku* [online]. [cit. 2008-08-11]. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_popis.html>

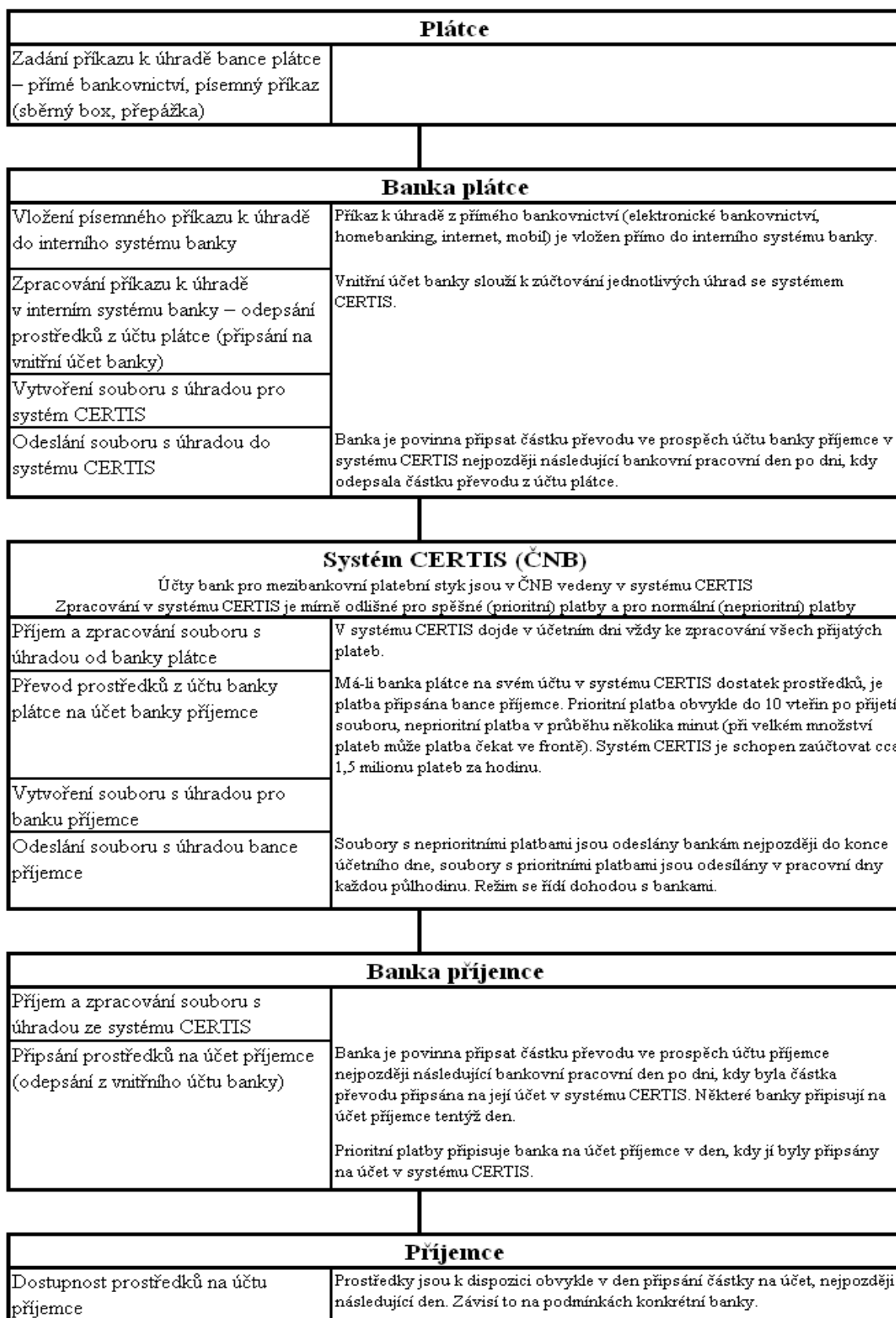
mezibankovní transakce o značných finančních objemech, je cena za položku podstatně vyšší (až Kč 100).⁴

Provoz účetního dne zúčtovacího centra začíná cca 17.00 hod. předchozího pracovního dne (D-1) a končí v 16:00 hod. následujícího pracovního dne (D). Doba mezi 15.30 hod. a 16.00 hod. v den D je využita pro „doladování“ zůstatků na účtech bank. K tomuto účelu mohou banky získat prostředky na mezibankovním peněžním trhu.⁵

CERTIS zpracovává tyto transakce: úhrady, inkasa, opravné zúčtování, transakce přidružených systémů, informační a kontrolní položky.

⁴ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *CERTIS – Systém mezibankovního platebního styku* [online]. [cit. 2008-08-11]. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_popis.html>

⁵ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *CERTIS – Systém mezibankovního platebního styku* [online]. [cit. 2008-08-11]. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_popis.html>

Obrázek 4: Průběh mezibankovního převodu peněžních prostředků

Pramen: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Průběh mezibankovního převodu peněžních prostředků* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/mezibank_prevody_schema.html>

2.3 Platební systémy v Evropě

V souvislosti se zavedením jednotné měny začal v Evropě narůstat význam platebních systémů, přes které probíhá i mezinárodní platební styk. Za nejvýznamnější lze považovat platební systém TARGET, který zahájil svou činnost v lednu 1999. Jeho význam se dokumentuje rokem 2003, kdy se podílel 87 % na celkovém objemu a 58 % na celkovém počtu plateb realizovaných large value platebními systémy pracujícími v eurech.⁶

2.3.1 Platební systém TARGET

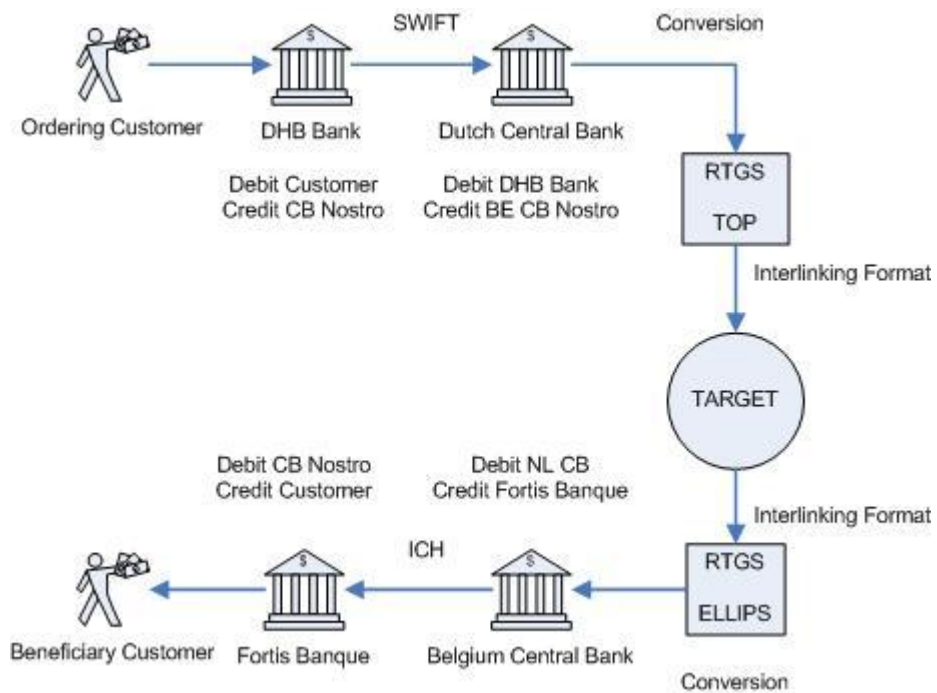
Principem systému TARGET je propojení jednotlivých národních clearingových systémů členských zemích Evropského hospodářského prostoru (EHP) s platebním systémem Evropské centrální banky (ECB) a tzv. Interlinking mechanismu, který zahrnuje technickou infrastrukturu a procedury umožňující propojení jednotlivých komponentů systémů.⁷

Průběh platby přes TARGET probíhá:

- lokální banka obdrží platební příkaz od klienta,
- lokální banka pošle platbu prostřednictvím SWIFT nebo jiným domácím platebním formátem do RTGS centrální banky,
- centrální banka A debituje (upíše) účet banky plátce a kredituje (přičte) sumu zrcadlově na protiúčet,
- platba je poslána přes síť TARGET v interlinkovém formátu přijímající centrální banky,
- přijímající centrální banka v pořadí registruje zaplacené účty ze zrcadlového účtu centrální banky a navýší účet konkurenční banky příjemce,
- platební instrukce tak bude odeslána přijímající institucí prostřednictvím SWIFT nebo v jiném tvaru viz. Obrázek 5.

⁶ DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 234

⁷ RENDULOVÁ, E. *Banky a platební styk*. Brno: Computer Press, 2004, s. 305

Obrázek 5: Průběh platby přes TARGET

Pramen: TARGET2 INFORMATION PORTAL. *An Introduction to Target2* [online]. [ci.t 2008-08-11]. Dostupný na WWW: <<http://target2.net/content/view/20/30/>>

K výhodám tohoto systému patří eliminace vypořádacího rizika, dovoluje převést neomezeně vysoké částky mezi bankovními účty a v neposlední řadě zajištění rovných konkurenčních podmínek pro všechny instituce

2.3.2 TARGET 2

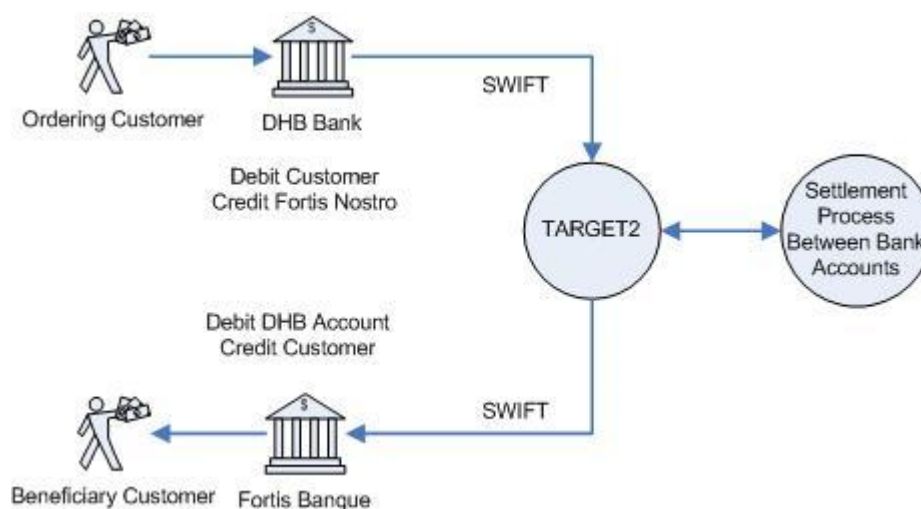
S rostoucími požadavky účastníků v důsledku rozšíření EU, vznikla potřeba určitých úprav. Proto ECB v roce 2002 rozhodla o transformaci systému do nové podoby, která bude více harmonizována, poskytne rychlejší převody a nabídne jednotnou platformu a zvýší mezinárodní konkurenceschopnost.

Transformace TARGET na TARGET2 přinesla hlavní výhodu v tom, že centrální banky nebudou muset provádět zpracování plateb na vlastní základně, ale budou sdílet propojení pro domácí i přes-hraniční převody. Platba neproběhne přes jednotlivá národní zúčtovací centra, ale přímo ve vztahu banka plátce → TARGET2 → banka příjemce.

Průběh platby přes TARGET2 probíhá:

- vaše lokální banka obdrží platební příkaz od klienta,
- platební příkaz je zaslán prostřednictvím SWIFTU přímo do TARGET2,

- během převodu jsou objednávky vypořádány,
- lokální banka obdrží platební příkazy viz. Obrázek 6.

Obrázek 6: Průběh platby přes TARGET2

Pramen: TARGET2 INFORMATION PORTAL. *An Introduction to Target2* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <<http://target2.net/content/view/20/30/>>

2.3.3 Další systémy

Platební systém **Euro 1** zpracovává platby pro nadnárodní transakce velkých objemů v rámci jednoho dne mezi bankami Evropské unie. Tyto platby jsou prováděny a na konci dne jsou zúčtovány přímo systémem TARGET. Systém je provozován EBA (Euro Banking Association Clearing Company), asociace jež usiluje o nabídka otevřených služeb všem finančním institucím v EU v oblasti zpracování jednotlivých i hromadných plateb v Eurech.

Dalším zúčtovacím systémem je pak **STEP1**. Jedná se o přes-hraniční retailový platební systém založený v listopadu roku 2000, jehož hlavním cílem je zkrácení doby převodu, podpora používání bankovních standardů s cílem posílit používání STP mezi bankami.⁸

V roce 2003 byl spuštěn první panevropský platební systém **STEP2**. Na systému se podílelo 97 přímých a přes 1 500 nepřímých účastníků a průměrně zpracovává přes 200 000 položek denně. Prostřednictvím tohoto systému jsou zpracovány tzv. euro-platby, což jsou platby s nižší prioritou do výše 50 000 eur.

⁸ SCHLOSSBERGER, O. *Platební styk*. Praha: BIVŠ, 2005, s. 325

3 SWIFT a SEPA

Tato kapitola se věnuje technickému standardu SWIFT. Vysvětluje, jakým způsobem probíhá zaslání swiftových zpráv a jaké jsou pro to využívány identifikátory. Dále podrobněji rozebírá SEPA (prvky, cíle, subjekty a složky).

3.1 SWIFT

Společnost pro celosvětovou mezibankovní finanční komunikaci (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) byla založena v roce 1973 v Bruselu a to za účelem vývoje a provozování velké mezinárodní telekomunikační sítě zvláště pro potřeby bank a finančních institucí. Je to mezinárodní počítačově řízený systém pro dálkový přenos dat mezi zúčastněnými bankami a dalšími finančními institucemi. V rámci SWIFT má každá zúčastněná banka svůj jedinečný kód, kterým se identifikuje – Bankovní identifikační kód (BIC). V současné době je ve SWIFTU napojeno okolo 8 100 uživatelů zhruba ze 207 zemí světa. Například v roce 2003 zaslali všichni uživatelé dohromady 2,048 miliardy swiftových zpráv.⁹

Výhodou tohoto systému je rychlá komunikace mezi bankami. Snižování nákladů na přenos informací a zároveň vyšší bezpečnost při přenosu dat. SWIFT je automatizovaným systémem, což zvyšuje produktivitu zpracovaných informací.

SWIFT je nepřetržitě k dispozici tzn. že je v činnosti po celých 24 hodin 7 dnů v týdnu. Zaslání zprávy z jedné banky do druhé trvá jen několik sekund. V případě, že přijímací banka není v době zaslání zprávy na SWIFT připojena (např. v nočních hodinách, ve volných dnech), SWIFT zprávy „uschová“ a zasílá ji okamžitě po připojení přijímací banky.¹⁰

SWIFT síť se skládá ze dvou operačních středisek. Jedna je v Evropě (Leden) a druhá v USA (New York). Tato střediska jsou mezi sebou propojena a slouží k ukládání dat. Přenos dat se provádí pomocí swiftových zpráv, pro které je typický vysoký stupeň standardizace formy, obsahu a stejný jazyk – angličtina. Swiftová zpráva se označuje písmeny MT a třemi numerickými znaky – MT xyz, kde x je kategorie zprávy, y je skupina zprávy, z je typ zprávy.

⁹ SWIFT. *Standards* [online]. [cit 2008-04-19]. Dostupný na WWW: < <http://www.swift.com/solutions/standards/index.page?lang=en> >

¹⁰ DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde, 2005, s. 184

3.1.1 IBAN (International Bank Account Number)

Je standardizovaným formátem čísla účtu definovaný mezinárodní normou ISO 13616. IBAN byl zaváděn pro podporu zrychlení, automatizace, zjednodušení a zlevnění přes-hraničního platebního styku a snížení počtu chyb z důvodu nesprávně zadaného čísla účtu.

IBAN se stal řešením pro zamezení neúplných nebo špatných příkazů s odlišnou strukturou čísel účtu při zahraničních platbách, které nebyly plněny a vedly k dodatečným zbytečným nákladům. Bylo zapotřebí zavést pravidlo pro bezpečnou a jednoduchou identifikaci klientova účtu kdekoli na zemi. Vytvoření mezinárodních formátu pro všechny účty se ukázalo velice organizačně náročné až nerealizovatelné.

IBAN byl vytvořen European Banking Resources (ECBS) ve spolupráci s ISO – kód země a dvě kontrolní číslice pro ověření správnosti.

Při platebním styku jsou požadovány dva identifikátory BIC a IBAN, když informace obsažené v jednom zahrnuje i druhý. Je tomu tak proto, aby všechny systémy byly schopny rozeznat a zpracovat celosvětové identifikační změny.

První stupeň automatizace je založen na tom, že systémy rozeznají kódy zemí. Další rozlišení bank v určitém státě. Je nutné rozeznávat různé národní formáty účtu. Některé formáty bude nutné pozměnit tak, aby národní čísla účtu identifikující banku měla vždy stejnou pozici, délku a byla jednoznačná.

Mezinárodní formát čísla účtu IBAN může obsahovat číslice a velká písmena s následující strukturou: 2 znaky - kód země (CZ pro Českou republiku), 2 znaky - kontrolní číslice (umožňuje programovou kontrolu čísla, ochrana proti chybně zadanému číslu účtu), max. 30 znaků - kód banky a číslo účtu v rámci banky viz. Tabulka 1.

Tabulka 1: Formát mezinárodního čísla účtu

IBAN - Mezinárodní čísla účtu			
Význam	Délka	Typ znaku	Počáteční pozice
ISO kód země	2	A	1
Kontrolní číslice (IBAN)	2	N	3
Kód banky	4	N	5
První část čísla účtu (předčíslí)	6	N	9
Druhá, základní část čísla účtu	10	N	15
Celkem	24	AN	

Pramen: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Česká republika - tuzemské bankovní spojení a IBAN* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/iban/iban.cz.html>

Každá část bankovního spojení je přenášena ve zvláštním poli:

- první část čísla účtu (předčíslí),
- druhá, základní část čísla účtu,
- kód banky viz. Tabulka 2.

Tabulka 2: Příklad písemné formy IBAN

Číslo účtu	Banka	IBAN
000019-2000145399	0800	CZ65 0800 0000 1920 0014 5399
000000-0145254386	0100	CZ80 0100 0000 0001 4525 4386

Pramen: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Kalkulátor IBAN - Česká republika* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/iban/iban.html>

Číslo účtu ve formátu IBAN má dvě podoby - elektronickou (bez mezer) a písemnou (s mezerou za každou čtveřicí znaků pro lepší orientaci)

3.1.2 BIC – Bank Identifier Codes

Označuje se také jako SWIFT kód, je platný celosvětově a jednoznačně identifikuje banku. Je to jedinečná adresa, která označuje finanční instituci podle mezinárodně uznávaných pravidel ISO 9362. BIC se nepoužívá jenom pro potřeby SWIFTU, jede o identifikaci bank při jakýchkoliv příležitostech. Navíc BIC mají jak přímí účastníci SWIFT služeb, tak ti, kteří ke spojení využívají svých prostředků

Ve struktuře BIC první čtyři znaky označují banku. Mohou být tvořeny pouze písmeny a jsou jedinečné pro každou instituci. Další dva znaky představují ISO kód země, ve které se příslušná instituce nachází. Poslední dva znaky mohou být buď abecední nebo numerické a značí místo sídla banky (město). MAR identifikuje odvětví a využívá se pouze v případě, že daná instituce nemá přímé napojení na SWIFT a komunikuje prostřednictvím jiné banky (jejíž BIC se skládá pouze z 8 znaků) viz. Tabulka 3.

Tabulka 3: Příklad BIC kódu bank v ČR

BIC kódy bank v ČR	
Název	BIC kód
ABN AMRO BANK N.V.	ABNA CZ PP
BNP-DRESDNER BANK (ČR) A.S.	BNDB CZ PX
CITIBANK A.S.	CITI CZ PX
COMMERZBANK AG	COBA CZ PX
CREDIT LYONNAIS BANK PRAHA, A. S.	CRLY CZ PP
ČESKÁ EXPORTNÍ BANKA A.S.	CZEE CZ PP
ČESKÁ SPORITELNA A.S.	GIBA CZ PX
ČESKOSLOVENSKÁ OBCHODNÍ BANKA A.S	CEKO CZ PP
DEUTSCHE BANK A.G.	DEUT CZ PX
EBANKA	EBNK CZ PP
GE MONEY BANK, A. S.	AGBA CZ PP
ING BANK N. V.	INGB CZ PP
INTERBANKA A.S.	INPA CZ PP
KOMERČNÍ BANKA A.S.	KOMB CZ PP
KONSOLIDAČNÍ BANKA PRAHA	KOBP CZ PP
PLZEŇSKÁ BANKA A.S.	PLBA CZ PI
J & T BANKA, A. S.	JTBP CZ P1
PPF BANKA A.S.	PMBP CZ PP
RAIFFEISENBANK A.S.	RZBC CZ PP
SOCIETE GENERALE BANKA	SOGE CZ PP
UNICREDITBANK CZECH REPUBLIC, A. S.	BACX CZ PP
UNION BANKA A.S.	UNBA CZ 22
VOLKSBANK CZ, A. S.	VBOE CZ 2X
ŽIVNOSTENSKÁ BANKA A.S.	ZIBA CZ PP

Pramen: WIKIPEDIE. *BIC kódy bank v ČR* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/SWIFT#Swiftov.C3.A1_adresa_-_BIC>

3.2 SEPA

SEPA je oblast, kde se všechny platební transakce chovají jako domácí a kde neexistují žádné rozdíly mezi domácími a přeshraničními platbami.¹¹

SEPA je iniciativou pro eurovou finanční strukturu a vychází z podnětu Evropské komise a Evropské centrální banky.

SEPA a její standardy představují samoregulační provozní rámec evropských bank, který nemá právní závaznost a není právně vymahatelný.¹²

Projekt se zaměřuje na zlepšení platebního styku a transformaci na integrovaný trh pro platební služby. Ten se vyznačuje zvýšenou intenzitou konkurence mezi bankami a společnostmi a něm v rámci eurozóny není rozdíl mezi přeshraničními a vnitrostátními platbami. Evropská komise

¹¹ PANTŮČKOVÁ, J. *Další kroky na cestě k SEPA*. Bankovníctví. 2008, č. 8, s. 12

¹² PANTŮČKOVÁ, J. *Příprava na SEPA je z velké části hotová, na euro teprve začíná*. Bankovníctví. 2007, č. 2, s. 14

předjímá, že všechny platby v eurozóně budou platbami domácími a dosáhnou takové bezpečnosti a efektivnosti minimálně srovnatelné s nejlepšími národními platebními systémy současnosti. Všechny ekonomické subjekty budou provádět platby tak jednoduše a zároveň stejně nákladně jako na domácím trhu.

SEPA poskytuje řadu příležitostí pro obchodní organizace a různé zájmové skupiny. Mezinárodní obchod bude mít příležitost konsolidovat své platby, zpracovávat je na společné platformě. Projekt pomůže nabídnout lepší alternativní řešení.

3.2.1 Cíle SEPA

Cíle SEPA se odvíjejí od pojetí definic jednotlivých subjektů, což poněkud komplikuje jednoznačnost v některých ohledech, avšak celkový pohled je v zásadě zachován.

Cílem Evropské platební rady je vytvoření takových systémových řešení, která umožní občanům eurozóny a výhledově celé Evropy provádět základní transakce platebního styku ve společné měně „s jedním účtem a jednou platební kartou v kterékoliv zemi za stejných poplatkových a termínových podmínek jako v domovské zemi“. Záměr realizace SEPA byl specifikován Evropskou platební radou v Bílé knize: „Eurozóna – náš jednotný platební prostor“ a Chartě EPC v roce 2002.

Projekt SEPA má tedy směřovat k vytvoření integrovaného, konkurenceschopného a moderního trhu služeb bezhotovostního platebního styku pro klientské platby v eurech, který bude v budoucnu plně automatizován.

Projekt SEPA posílí evropskou integraci výkonnějším a inovativním trhem služeb v eurozóně. Tak bude umožněno sjednocením podmínek nabídnout vyšší úroveň služeb a efektivnější, rychlejší a levnější možnosti platebního styku.

3.2.2 Prvky SEPA

Základními prvky jsou:

- jednotná měna,
- jednotný soubor platebních nástrojů – bezhotovostní úhrady, přímé inkaso a platby uskutečňované prostřednictvím platebních karet,
- efektivnější infrastruktura pro platební styk v eurech,

- jednotné technické normy,
- jednotné provozní postupy, standardy a procedury,
- harmonizovaný právní základ,
- průběžný rozvoj nových služeb orientovaných na zákazníky.

3.2.3 Subjekty SEPA

Subjekty zabývající se obecně problematikou směrnice Directive of Payment Services (PDS) i eurem v oblasti platebního styku SEPA jsou Evropská komise (EK), Evropská centrální banka (ECB) a Evropská platební rada (EPC, European Payment Council), které v sobě zahrnuje reprezentanty zmíněných bankovních operací a zástupce bankovních sektorů 27 zemí EU a tři zemí EHP. Směrnice o platebních službách PSD bude platit ve všech zemích EU pro všechny druhy platebních služeb bez ohledu na to, zda tyto platební služby jsou poskytovány v euru nebo v národních měnách.

3.2.4 Složky SEPA

Při přechodu na SEPA se zájem bankovního sektoru zaměřil především na vývoj platebních nástrojů:

- vytváří pravidel pro finanční převody, přímá inkasa a platební karty,
- snaha o zajištění doplňkových služeb, které by vylepšovaly již zmíněné produkty,
- stanovuje principy platební infrastruktury,
- řeší otázky standardizace.

3.2.4.1 Bezhotovostní úhrady SCT (SEPA credit transfer)

Bezhotovostní příkaz k úhradě je platba iniciovaná plátcem. Platební příkaz je zaslán bance plátce, která převede peněžní prostředky do banky příjemce, většinou přes více zpracovatelů.

Pravidla pro systém bezhotovostních elektronických příkazů k převodu definuje dokument „SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook“. První verze byla Evropskou platební radou přijata v březnu 2006. Schéma vytváří jednotný program pro finanční instituce eurozóny. Zavádí soubor pravidel a postupů pro bezhotovostní úhrady v eurech, upravuje převody z hlediska časových

plánu a zlepšuje úroveň služeb. Bezhotovostní převody, které budou v souladu s pravidly SEPA, nejsou omezeny částkou v eurech.

Základní charakteristiky SCT jsou:

- dostupnost každého zákazníka v celém systému,
- na účet příjemce je připsána celá částka,
- výše platby není nijak omezena,
- maximální doba vypořádání činí tři pracovní dny,
- pravidla jsou oddělena od infrastruktury pro zpracování,
- jako identifikátory se používají čísla a kódy IBAN a BIC,
- odmítání a vrácení plateb je upraveno komplexním souborem pravidel.¹³

Nový SEPA standard přinese nový způsob zpracování plateb, tzv. strukturované hromadné bezhotovostní úhrady. Z praktického hlediska to povede k tomu, že účet plátce bude zatížen pouze jednou částkou a následně pak platba bude přerozdělena k více příjemcům v několika menších částkách.

Pro klienty zavede SEPA sjednocení platebního prostoru. Klientům banky bude postačovat jeden účet pro všechny jejich obchodní aktivity. To bude znamenat úspory klientů na nákladech, minimálně s ohledem na výši placených poplatků. Na straně bank bude naopak důsledkem snížení výnosů, čemuž bude předcházet vynaložení investic do nových technologií. V dlouhodobém horizontu by se však počáteční propad měl pokrýt a následně by mělo dojít ke zlepšení a zvýšení rentability.

¹³ EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA. *Jednotná oblast pro platby v Eurech (SEPA)* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.ecb.eu/pub/pdf/other/sepa_brochure_2006cs.pdf/f>, s. 20

4 Iniciativy ke zdokonalení bankovního platebního systému

Projekt SEPA je vnímán jako proces ke zdokonalení bankovního platebního systému v rámci EU, jako proces transformace dílčích platebních systémů v jeden finanční trh. Proto v této kapitole podrobněji rozvedeme iniciativy České republiky a jednotlivé kroky, které jsou zapotřebí udělat pro to, abychom sjednotili fungování českého platebního systému se systémy zemí v EU. Podrobněji zde budeme rozebírat způsoby řešení, postupy a jednotlivé kroky Národního plánu zavedení eura v České republice.

Kromě Národního plánu byly také přijaty další strategické dokumenty týkající se přijetí eura v ČR: Strategie přistoupení České republiky k euro-zóně, Konvergenční program České republiky, Analýzy stupně ekonomické sladění České republiky s euro-zónou.

4.1 Jednorázové zavedení eura

Euro bude v ČR zaváděno jednorázovým způsobem tzv. scénář velkého třesku (big bang). V tomto scénáři se euro začíná používat ke stejnému dni v bezhotovostním i hotovostním platebním styku. Celý přechod na euro lze rozdělit do pěti časových fází viz. Obrázek 7.

Obrázek 7: Harmonogram zavedení eura

Pramen: CZECH TRADE. *Harmonogram zavedení eura v České republice* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/zavedeni-eura-v-cr/harmonogram-zavedeni-eura-cr/1001759/51255/>

Jednotlivé fáze můžeme charakterizovat takto:

Fáze před-přípravná probíhá před rozhodnutím o zrušení výjimky pro zavedení eura. S touto fází souvisí technické přípravy na zavedení eura, zákonným platidlem ve všech činnostech je koruna.

Fáze přípravná je obdobím po zrušení výjimky na zavedení eura a před dnem vstupu do euro-zóny. Přibližná délka této fáze bude 6 měsíců. Pro tuto fázi platí, že jediným zákonným platidlem je nadále česká koruna, uzákoněno je duální označování cen tzn. všechny ceny jsou uváděny v korunách i eurech podle přepočtového koeficientu (tedy 1 EUR = XX,XXXX CZK).

Fáze období duální cirkulace do oběhu je zavedené euro, které je ve všech bezhotovostních platbách, pro hotovostní platby se využívá euro i české koruny. V dvoutýdenní duální cirkulaci vracejí obchodníci zákazníkům pouze eura, koruna je postupně stahována z oběhu.

Fáze období ukončení duálního označování ve všech transakcích se používá výhradně euro, ale pro lepší orientaci v porovnání cen se uvádí dvojí označení v eurech i korunách. Období bude trvat do konce kalendářního roku, ve kterém bude euro zavedeno.

Fáze plně funkční euro veškerá přechodná opatření ukončena a euro již obíhá jako plnohodnotná regulérní měna.

4.2 Harmonogram zavedení eura v ČR

Zavedení eura v ČR závisí na rozhodnutí vlády a o termínu vstupu ČR do systému směnných kurzů ERM II a na schopnosti naší ekonomiky plnit dlouhodobě maastrichtská kritéria.

Období před vstupem do ERM II – probíhají změny spojené se zavedením eura, země projde před-vstupním procesem směnných kurzů ERM II s orgány EU.

Období po vstupu do ERM II – probíhá příprava přijímání legislativních změn a úpravy informačních systémů. V tomto období musíme udržet fluktuaci koruny vůči euru bez nadměrných výkyvů, vyvarování se devalvaci a splnění všech maastrichtských kritérií. Potom Evropská komise a ECB hodnotí stupeň udržitelnosti konvergence ČR, dochází ke zrušení výjimky pro zavedení eura v ČR a určuje se fixní kurz CZK/EUR.

V období mezi zrušením výjimky pro zavedení eura v ČR do dne vstupu do euro-zóny je zapotřebí zabezpečit potřebné množství euro-bankovek, předzásobit ČNB, komerční banky a maloobchody finančním oběživem. Zajistit dodržování pravidel o povinném zajišťování duálního oceňování. Přizpůsobit bankomaty a jiné automaty na nové mince nebo bankovky.

Po vstupu do euro-zóny je třeba aplikovat pravidla o duální cirkulaci a zajistit stahování národní měny. Dále zajistit pravidla pro povinné období duálního označování cen.

4.3 Základní úkoly příprav na euro v jednotlivých sektorech

Zavedení eura do hotovostního oběhu vyžaduje zajištění dostatečného množství euro-bankovek a euro-mincí, distribuci hotovostního eura do ekonomiky a stažení české koruny z oběhu.

Zavedení eura do bezhotovostního platebního styku vyžaduje konverzi účtů platebních karet a dalších produktů (šeky, směnky, akreditivy, úvěrové produkty). Dále bude zapotřebí, aby ČNB vstoupila do evropského systému TARGET a aby byl následně upraven náš systém CERTIS. Dalším krokem budou změny v nastavení bankomatů a platebních terminálů a vstup do systému SEPA.

Bankovní sektory a další subjekty finančního trhu se budou adaptovat na jednotnou měnu nahrazením referenčních sazeb, v přeměně informačních systémů v duálním oceňování, v konverzi cenných papírů a dalších instrumentů finančního trhu.

Legislativní potřeby zavedení eura

Výměna české koruny za euro a z toho vyplývající skutečnosti musí být upraveny v právním řádu České republiky. Dojde k vytvoření nových právních předpisů a k novelizaci stávajících právních předpisů.

Obecný zákon bude hlavním právním předpisem ČR, zajišťující hladký přechod na novou měnu. Bude navazovat na základní nařízení ES týkající se zavedení eura. Obsahem tohoto zákona budou zejména:

- odkaz na přepočtový koeficient a na způsob přepočtu z koruny na euro,
- hlavní principy zaokrouhlování,
- konverze cen a duální označování cen,
- způsob konverze peněžních prostředků na bankovních účtech,
- způsob konverze cenných papírů a ostatních investičních nástrojů,
- záruka neměnnosti dříve uzavřených právních závazků,
- pravidla pro výměnu oběživa,
- kontrola a dohled nad dodržováním tohoto zákona.

Zákon o České národní bance zabezpečí přenesení některých rozhodovacích pravomocí, zejména v oblasti měnové politiky, na Radu guvernérů ECB. Podle tohoto zákona bude měnová politika ČR, měnovou politikou EU stanovenou s ohledem na cenovou stabilitu v EU. Tento zákon bude také upravovat souhrn pravomocí ČNB v Evropském systému centrálních bank při vydávání euro-bankovek a mincí a zajišťování jejich oběhu.

Ostatní nové a novelizované právní předpisy jsou rozděleny do dvou skupin podle potřebného data nabytí jejich účinnosti:

1. skupina bude obsahovat předpisy, které nabudou účinnost nejpozději dnem zavedení eura s tím, že některé jejich ustanovení budou v účinnosti už dříve. Kromě obecného zákona a nového zákona o ČNB se bude také jednat o úpravu duálního stanovování cen.¹⁴

2. skupina bude vymezovat novely právních předpisů, které je nutno změnit s účinností ke dni zavedení eura. Půjde o daňové zákony, právní předpisy v oblasti účetnictví, sociálního zabezpečení a veřejného zdravotního pojištění, které nelze překlenout Obecným zákonem nebo nařízeními EU.

Po zrušení výjimky ČR pro zavedení eura na základě čl. 4 Aktu o podmínkách přistoupení a čl. 122 Smlouvy o založení ES se pro ČR stanou závazná další ustanovení Smlouvy, které se týkají pouze států euro-zóny. Jsou to konkrétně tyto:

- Nařízení Rady č. 1103/97/ES ve znění nařízení Rady č. 2595/2000/ES, která upravuje některé soukromoprávní aspekty.
- Nařízení Rady č. 974/98/ES ve znění nařízení Rady č. 2596/2000/ES, nařízení Rady č. 2169/2005/ES, nařízení Rady č. 1647/2006/ES a nařízení č. 2169/2005/ES. Tato nařízení jsou z hlediska přechodu národních měn na euro klíčová.
- Nařízení Rady č. 2866/98/ES o přepočtových koeficientech mezi eurem a národními měnami, ve znění nařízení Rady č. 147/2000/ES a nařízení Rady č. 1086/2006/ES.¹⁵

¹⁴ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní plán zavedení eura* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xml/eu_plan_zavedeni_eura_31925.html>

¹⁵ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní plán zavedení eura* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xml/eu_plan_zavedeni_eura_31925.html>

5 Predikce budoucího vývoje standartu platebního styku

ČR se 1. května 2004 stala členem EU, čímž se zavázala k přijetí jednotné evropské měny. Členství v eurozóně je však podmíněno splněním ekonomických a právních podmínek tzv. maastrichtských kritérií, která jsou dána Smlouvou o Evropském společenství. K usnadnění přechodu ČR na euro byl vypracován Národní plán zavedení eura v ČR. V současné době Česká republika plní kritérium veřejného dluhu a kritérium schodku veřejných financí. Zatím neplníme kritérium kursové (tzv. dvouletý pobyt v ERMII) a kritérium stabilní cenové hladiny, kde překračuje referenční hodnotu průměrné míry inflace. Z důvodů současné ekonomické krize se vláda ČR rozhodla odložit datum zavedení eura na neurčito.

V současnosti se využívá produktu SEPA v ČR pouze v bezhotovostním platebním styku a to v omezené míře. Dalšími SEPA kroky, které budou v ČR zavedeny, jsou SEPA přímé inkaso a SEPA platební karty.

5.1 Přímé inkaso SDD (SEPA direct debit)

Přímé inkaso je převod iniciován příjemcem prostřednictvím jeho banky po dohodě mezi příjemcem a plátcem. Přímé inkaso se používá většinou často pro opakující se platby (např. platby za energie), lze ho ovšem také použít pro jednorázové úhrady. V obou případech je nutný souhlas na straně plátce.

Pravidla inkasního způsobu placení jsou v přeshraniční oblasti novinkou. Společně ji rozvinuly centrální banky Francie, Německa a Itálie.

Inkasní typ elektronického způsobu placení rozpracovává pracovní skupina pro inkasa WG EDDP. Tato skupina vydala Pravidla sepsaná v dokumentu „SEPA Direkt Debet Scheme Rulebook“, která jsou jednotným souborem pravidel a postupů pro přímé inkaso v eurech. Vymezuje jednotnou úroveň služeb, dobu, během níž musejí zúčastněné finanční instituce transakci provést a informační požadavky převodu. Některé náležitosti transakce jsou podobné jako u SEPA příkazů k úhradě. K těmto pravidlům se vztahuje maximální doba pro vypořádání pět pracovních dní pro první platbu a dva pracovní dny pro opakované platby.

Nová pravidla SDD obsahují dva různé modely. V prvním modelu vydá dlužník souhlas s inkasem přímo věřiteli. Druhý se liší tím, že dlužník vydá souhlas své bance. Výhodou

inkasního způsobu placení je plná dostupnost v rámci SEPA, kdy pláče může provést přímé inkaso ve prospěch libovolného příjemce v rámci celého SEPA prostoru.

Klíčovým prvkem je zde mandát tj. smlouva mezi plátcem a příjemcem pro zúčtování závazků inkasní formou, která je založena na jejich vzájemné důvěře. Ve většině států západní Evropy musí tato smlouva být předaná bance příjemce. Ta vede databázi těchto smluv a kontroluje identifikační čísla příjemců. V České republice platí jiný systém, kdy databázi mandátů spravuje banka plátce a ta na základě souladu požadavku příjemce s údaji v databázi rozhodne, zda inkaso z účtu plátce povolí či ne.

Základní charakteristiky SDD jsou:

- přímé inkaso můžeme provést ve prospěch libovolného příjemce v rámci SEPA,
- vztahuje se na opakované i jednorázové platby v eurech,
- maximální doba pro vypořádání je pět pracovních dní pro první platbu a dva pracovní dny pro opakované platby,
- nabízí oddělení pravidel a infrastruktury pro zpracování,
- jako identifikátory se používají čísla a kódy IBAN a BIC,
- odmítání a vrácení plateb je upraveno komplexním souborem pravidel.

5.2 Platební karty SCF (SEPA card framework)

Platba uskutečněná prostřednictvím platební karty je dnes velmi moderním způsobem placení za zboží a služby. Proces SEPA by měl tuto jejich rostoucí oblibu podpořit tím, že držitel platební karty by používal kdekoli v celé Evropě jedinou debetní kartu srovnatelným způsobem jako ve své zemi. Je pravděpodobné, že uživatelé po zavedení projektu SEPA zdvojnásobí počet plateb, a to především v maloobchodních kategoriích jako jsou úhrady plateb pohonných hmot, platby v supermarketech nebo restauracích.

Platebních karet, které držitelé používají, existuje více druhů. Zásady pro jejich operace jsou zapracovány do dokumentu „SEPA Card Framework“, které připravila EPC. Všechny zapojené strany: vydavatelé, příjemci, kartové systémy a provozovatelé budou podléhat těmto pravidlům. Úkolem je připravit podmínky tak, aby bylo dosaženo stejných poplatků za vydání, tak i za

provedení transakce platební kartou, ať už prostřednictvím bankovního automatu nebo přímou platbou za zboží a služby.

Karta slučitelná s principy SEPA by měla být založena na standardu EMV, který je svázán se standardem čipové technologie. Její výhodou pro uživatele je jeho bezpečnější použití. Očekává se, že asociace EuroCard a Visa, která akceptují prakticky všechny bankomaty v Evropě, budou vydávat nové panevropské SEPA karty. Tato asociace by směřovala k zániku národních platebních schémat, která mají v některých zemích na trhu platebních karet vysoké zastoupení.

Pokud tuto realitu vztáhneme k praxi, následkem bude výrazná konkurence zpracovatelů platebních karet a nabízených služeb. Služby budou spolehlivější a levnější.

U terminálu platebních karet v místě prodeje v eurozóně bude docházet ke stále vyšší standardizaci. Na základě toho vznikne větší počet poskytovatelů terminálů, z nichž bude možno si vybírat a vlastní terminály budou schopny přijímat na jednom terminálu více druhů karet. Taková konkurence mezi kartovými systémy povede ke snížení poplatků.

Plány navržené Evropskou komisí požadovaly také zrušení tzv. interchange fee (výměnný poplatek). Tím by ale mohl být ohrožen projekt SEPA, protože by se tak zastavil tok financí na jeho provoz. Po neúspěšném zavedení tohoto opatření v Austrálii, kde se konkurenceschopnost naopak zhoršila, se diskutuje pouze o upravení poplatku. Jeho výše byla shledána jako neopodstatnělá. Dále byl vznesen požadavek zbavit se poplatků za licence na vydávání a přijímání karet. Pak by banky samy získaly právo je vydávat a přijímat.

Tyto platby budou probíhat pomocí souboru zásad, kterým se vydavatelé, příjemci, kartové systémy a provozovatelé budou muset přizpůsobit. Existují dva druhy karet - debetní a kreditní. Debetní karty slouží k placení přímo z účtu klienta. Kreditní dovolují pořizovat nákupy do předem stanoveného limitu s vypořádáním dluhu na konci období. SCF se snaží standardizovat podmínky pro všechny uživatele karet v rámci EU. Tyto karty by měly být akceptovatelné v každém terminálu. Poplatky za vydávání karet, za provedení transakce i rychlost transakce by měly být jednotné.

Základní charakteristiky plateb SCF jsou:

- držitelé karet mohou provádět úhrady jednou kartou v celé euro-zóně,

- držitelé karet a obchodníci budou moci prostřednictvím platební karty jednotným způsobem provádět a přijímat platby v celé euro-zóně,
- zpracovatelé platebních karet si budou moci konkurovat a nabízet služby v celé euro-zóně. Díky tomu bude na trhu pracování platebních karet silnější konkurence a služby budou spolehlivější a levnější.

Platební infrastruktura bude zabezpečovat provedení zúčtování a vypořádání transakce. Zúčtováním je míněno zaslání, zaznamenání a potvrzení informace o transakci, tím připraví podmínky pro vypořádání. Vypořádání je převod peněžních prostředků mezi plátcem a příjemcem.

5.3 Bezhotovostní čipy

Dalším krokem ČR v oblasti platebního styku by mohly být bezkontaktní platební karty. S vývojem platebního styku dochází k tomu, že se klade pořád větší důraz na rychlost transakce a jednoduché používání. Rychlost lze ovlivnit kvalitou datového spojení s autorizačním centrem, ale ne každý si může dovolit vyšší náklady na lepší spojení. Všechny tyto problémy řeší bezkontaktní technologie platební karty. Ve světě se takto platí již 2 roky, do ČR se očekává příchod bezkontaktní platby ještě letos.

Do platební karty se umísí speciální čip a anténa. Obchodník vybavený doplňkovým snímačem je připojený k platebnímu terminálu. Bezkontaktní platba probíhá jen rychlým přiložením karty ke snímači. Následné pípnutí signalizuje, že platba proběhla v pořádku. Celá doba trvání je cca 3 vteřiny.

Čip s anténou může být implementován do platebních karet vybavených čipem EMV a do běžných platebních karet s magnetickým proužkem. Bezdrátovou technologii mohou mít embasované karty MasterCard a Visa i Maestro či MasterCard Unembossed. Bezdrátová technologie probíhá pomocí čipu a antény, nemusí být jen součástí platební karty. Tuto technologii můžete mít na klíčenke v hodinkách nebo v mobilním telefonu.

Přijetí Eura je pro ČR důležité z hlediska konkurenceschopnosti českého průmyslu a obchodu se zeměmi v eurozóně. Český export je z 85,9 % orientován do zemí EU. Cílem exportní strategie České republiky v letech 2007 – 2010 je maximalizovat příležitosti na evropských trzích. Země EU jsou pojímány jako celek a označeny jako země zvláštního významu. Předpokladem k

naplnění vize exportní strategie je také zvýšení exportu na nové dynamické trhy - prioritní země.¹⁶

Po přijetí Eura dojde k zvýšení kvality bankovních služeb. Banky ostatních zemí eurozóny budou mít lepší podmínky k tomu, se pokusit přebírat klienty českých bank. Proto dojde k většímu konkurenčnímu boji, kde obstojí jen ty nejlepší služby za co možná nejnižší ceny.

Zavedením eura dojde k cenové stabilitě, stejně jako v eurozóně. Odstraní to riziko ztráty v případě fluktuace naší měny.

Při cestování v rámci eurozóny dojde k nárůstu bezhotovostních plateb. Klienti se nemusí starat o kurz a o směnu peněz, popřípadě o dostatečnou hotovost ve své peněžence.

Z těchto důvodů je přijetí eura pro ČR nezbytné, abychom měli co možná nejlepší podmínky k tomu, obstát jako země v konkurenčním boji s ostatními zeměmi eurozóny. Česká republika vstoupí do eurozóny nejdříve v roce 2012.

¹⁶ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, *Exportní strategie ČR (2006-2010)*. [online]. [cit. 2008-04-20]. Dostupný na WWW: <
<http://www.czech.cz/cz/ekonomika-podnikani-veda/vseobecne-informace/zahranicni-obchod/exportni-strategie-cr-2006-2010?i=>>

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo charakterizovat současný stav mezibankovního platebního systému, analyzovat iniciativy vedoucí ke zlepšení systému a predikovat jeho možný budoucí vývoj a dopady na ČR.

K tomu bylo zapotřebí nejprve naznačit, jakým vývojem si prošel platební styk v České republice od vytlačení naturální směny.

Dále bylo třeba se seznámit s obdobím před clearingem, kdy docházelo k zúčtování prostřednictvím tzv. korespondentských bank. Tyto banky vedou nostro účty menších bank. A za předpokladu, že menší banky nemají stejné korespondentské banky, dochází k prodloužení zúčtovací doby.

Princip clearingového platebního systému vycházel z toho, že k zúčtování plateb docházelo prostřednictvím zúčtovacího centra (centrální banky). To znamená, že jsme se oprostili od převádění bank přímo navzájem mezi sebou.

Mezinárodní informační systém pro clearing v České republice se nazývá CERTIS. Jeho princip fungování spočívá v tom, že banky předají data zúčtovacímu centru v elektronické podobě pomocí komunikační sítě. Zkontroluje se, zda jsou položky dostatečně kryté a pak se provede vypořádání.

Počítačové řízený systém pro mezinárodní platební styk se nazývá SWIFT. Slouží pro dálkový přenos dat mezi zúčastněnými bankami. V rámci SWIFT má každá banka své identifikátory BIC a IBAN.

Systém TARGET zabezpečuje propojení jednotlivých národních clearingových systému členských zemí EHP s platebním systémem Evropské centrální banky v interlinkovém formátu.

TARGET 2 je vylepšená verze TARGET. Hlavní výhoda je v tom, že centrální banky nebudou muset provádět zpracování plateb na vlastním základě. Platba proběhne ve vztahu banka plátce – TARGET 2 – banka příjemce.

Další stupeň zvýšení a sjednocení kvality služeb je SEPA (jednotná oblast pro platby v Eurech). SEPA využívá pro vypořádání platebních transakcí systém TARGET 2.

Pro to, abychom se dostali do eurozóny, potřebujeme splnit ekonomické a právní podmínky tzv. maastrichtská kritéria. V současné době nespĺňujeme kritérium devizových kurzů a kritérium cenové stability. ČR se ještě ani nezapojila do mechanismu směnných kurzů, kde musí setrvat minimálně 2 roky pro to, aby mohla přijmout Euro. Z důvodů ekonomické krize se vláda ČR rozhodla odložit datum pro zavedení eura na neurčito.

Momentálně se využívá z produktu SEPA v ČR pouze bezhotovostní platební styk a to v omezené míře. Dalšími SEPA kroky, které budou v ČR zavedeny, jsou přímé inkaso a platební karty.

S vývojem platebního styku dochází k tomu, že se klade pořád větší důraz na rychlost transakce a jednoduché používání. Rychlost lze ovlivnit kvalitou datového spojení s autorizačním centrem, ale ne každý si může dovolit vyšší náklady na lepší spojení. Tyto problémy řeší bezkontaktní technologie platební karty. Ve světě se takto platí již 2 roky, do ČR se očekává příchod bezkontaktní platby ještě letos.

Přijetí eura je pro Českou republiku důležité z hlediska konkurenceschopnosti českého průmyslu a obchodu. Dalšími důvody jsou zlepšení bankovních služeb, otevření českého obchodu, odstranění ztráty při převodech a zajištění stability cen v ČR. Z těchto důvodů je přijetí eura pro ČR nezbytné, abychom měli, co možná nejlepší podmínky k tomu, obstát jako země v konkurenčním boji s ostatními zeměmi eurozóny.

Seznam literatury:

- [1] CZECH TRADE. *Harmonogram zavedení eura v České republice* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: < <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/zavedeni-eura-v-cr/harmonogram-zavedeni-eura-cr/1001759/51255/>>
- [2] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *CERTIS – Systém mezibankovního platebního styku* [online]. [cit. 2008-08-11]. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_popis.html>
- [3] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Kalkulátor IBAN - Česká republika* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/iban/iban.html>
- [4] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Průběh mezibankovního převodu peněžních prostředků* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/mezibank_prevody_schema.html
- [5] DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005. 681 s. ISBN 80-7201-515-X.
- [6] DVOŘÁK, P. *Bankovníctví*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1998. 245 s. ISBN 80-7079-585-9
- [7] EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA. *Jednotná oblast pro platby v Eurech (SEPA)* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: www.ecb.eu/pub/pdf/other/sepa_brochure_2006cs.pdf, s 20
- [8] HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. *Placení v budoucnu: počítač přečte oční sítnici místo PIN* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://m.ihned.cz/c4-10132710-32610870-700000_hndetail-placeni-v-budoucnu-pocitac-precte-ocni-sitnici-misto-pin>
- [9] MEJSTŘÍK, M. *Základní principy bankovníctví*. Praha: Karolinum, 2008. 627 s. ISBN 978-80-246-1500-4.
- [10] MERVART, J. *České banky v kontextu světového vývoje*. Praha: Lidové noviny, 1998. 162 s. ISBN 80-7106-236-7.
- [11] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní plán zavedení eura* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/eu_plan_zavedeni_eura_31925.html>
- [12] MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, *Exportní strategie ČR (2006-2010)*. [online]. [cit. 2008-04-20]. Dostupný na WWW: <<http://www.czech.cz/cz/ekonomika-podnikani-veda/vseobecne-informace/zahranicni-obchod/exportni-strategie-cr-2006-2010?i=>>>
- [13] PANTŮČKOVÁ, J. *Příprava na SEPA je z velké části hotová, na euro teprve začíná*. *Bankovníctví* . 2007, č. 2, s. 14

- [14] PANTUČKOVÁ, J. *Další kroky na cestě k SEPA*. Bankovníctví. 2008, č. 8, s. 12
- [15] RENDULOVÁ, E. *Banky a platební styk*. Brno: Computer Press, 2004. 197 s. ISBN80-251-0321-8.
- [16] REVENDA, Z, A KOL. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3. vydání. Praha: Management Press, 2000. 627 s. ISBN 80-7261-031-7.
- [17] SCHLOSSBERGER, O. SOLDÁNOVÁ, M. *Platební styk*. Praha: BIVŠ, 2005. 368 s. ISBN 80-7265-072-6.
- [18] SWIFT. *Standards* [online]. [cit. 2008-04-19]. Dostupný na WWW: <<http://www.swift.com/solutions/standards/index.page?lang=en>>
- [19] TARGET INFORMATION PORTÁL. *An Introduction to Target2* [online]. [cit. 2008-08-11]. Dostupný na WWW: <<http://target2.net/content/view/20/30/>>